

pertot i en tots els tons: «Cada monument és un exemplar únic, fill, ademés del enginy, de les circumstàncies històriques, de què, a sa *tanda*, ell se converteix en viu testimoni, y res hi ha que pugua posar-se en son lloc», MilàF (1879, O. C., Gili, 205; faran bé d'anotar-s'ho els qui, fugint del més feixuc *per la seva banda*, calquen els estrangers a son *tour* o a su *vez*).

«Em sembla que la veig --- ab aquells ullassos que li surten enfora, com si al darrera en tingués uns altres que esperessin *tanda* per ajudar-la a tafanejar», Vilanova (*Entre Fam.*, 62); «a Camprodon --- la 2.ª Pasqua --- una cobla estava contractada per tot el dia: a les 9, a migdia, a --- en aquell moment començava la segona *tanda* de sardanes, i ---», Massó i Torr. (*Croquis Pir.* 1, 55); «menuts cactus, plantats a *tandes*, com a fites», Pons Mass. (*Auca* xvii, 301); «fer un treball per als nostres defensors, un va-i-tot de les infàmies que'ns carregaven, i de les proves que teníem de la nostra ignocència: els morts se varen deixondar, i, després de fer recapte de paper, i de pendre *tanda* per les poques plomes que teníem; ---», Coromines (*Presons Im.*, 128).

I amb el matís mallorquí de 'tongada de treball agrícola' (més ampli que el que diu *AlcM*, § 1a): «peres i prunes de Randa: / collir-vos és bella *tanda*», M.ª Ant. Salvà (*IdOr* xxvii, 37).

Però escoltem precisions més tècniques: «a Cerdanya, Pallars i alguna altra comarca: el *treni*», § 425 («el temps durant el qual cada un pot utilitzar, una cosa, p. ex. l'aigua d'un rec, l'ordre de conreu en una ampla durada d'uns tractes de masoveria», § 442), *CostManc.* II. I en efecte així ens ho documenta al Pall. el Capbreu de Castellarnau: «any 1654: venda de una *tanda* de la mola nova», o sigui de l'ús d'un molí (p. 28). L'Arx. Lluís Salvador explica que en els regatges de Palma «la presa d'agües s'esdevé amb intervals («zwischenräumen, *turnos*») de 20 a 30 dies --- Les *tandas* comprenen una durada de 8 hores cada una: la primera comença en sortir el sol; aquesta, així com la segona del dimarts, pertany al municipi» (*Die Balearen* II, 108-109).

En el P. Val. és vivíssim de llarg a llarg, però sobretot en la gran zona del mig, on predomina el cultiu de regatge. En lloc de reemplaçar els qui ho viuen, amb definicions meves de conjunt, deixo parlar els informants amb els mots que digueren a cada localitat. De les zones d'irrigació deien a Almassora (1961) «les *tandes* de dalt tenen més bon reg que les altres»; «l'àia del poble se repartix en 14 *tandes* —hui subdividides en parcelles—, corresponents als 14 veïns antics», Olocau de Carraixet; «dos *tandes* al mes, tota l'àia sobrant, a l'almenara es gitava al barranc», Torrent; «tenim un dret de participació amb l'àia de la *Séquia de la Vila* [Xàtiva]: diem que és *tanda* des del 10è. a l'11è. dia», Novetlè; «les partides de l'horta ací són 7 i hi ha 7 *tandes* de reg, alternant-se segons els dies de la setmana: Horta del Dimarts, del Dimecres, del Dijous ---», L'Olleria (1962).

O només com a pretònim o topònim. A Llombai La *Tanda* s'ha convertit en el nom propi de la Séquia

Mare, cosa que s'explica perquè les seves aigües es reparteixen així: a Llombai 6 dies, a Catadau 6, i a Alfarb 5; a Carlet una séquia que rega cada 21 dies ha pres nom «La *Tanda* 'e Vint-i-u» (1962); a Cast. Pna., entre moltes anoto «La Fila de la *Mitja Tanda*» (1961).

Com que en castellà, en basc, i en els parlars meridionals d'Itàlia és un mot més tardà, menys arrelat, i susceptible i probable de ser manllevat del català, o manlleu segur, i és completament absent del portuguès, la llengua d'oc i les altres romàniques, passarem directament a l'etimologia; després d'advertir que no sols l'atmosfera històrica, geogràfica i semàntica fan pensar en l'àrab, sinó que la *-nd-* dificultant o impossibilitant un origen pre-romà, grec o germànic, i acorralant-nos en llatí etc. a una base amb síncope tardana entre *n* i *d* (mancada de perspectives etimològiques) també ens hi orienten.

En àrab, mot semblant, i sinònim: *tanzim*, nom corresponent a una de les formes principals de l'arrel *nazam*, popular, antiquíssima i molt productiva dins l'idioma: encara que no consti a l'Alcorà, sí ja a l'Iraq en el S. x ('*intazam* 'ordenar-se', *nizam* «Reihen») o sigui rengleres, torns, *tandes*, Dieterici, 164a); com que la majoria de les arrels en *n*-manquen en aquesta part pòstuma del Lane, no disposem en aquesta arrel de gaire informació en els lèxics clàssics orientals: de tota manera ja el Djauharí i el *Qamús* en registren la segona forma per a «enfilan en sèrie, compondre» («certa serie coniuixit --- filo [margaritas], metricis modis composuit», Freytag IV, 299), i justament *tanzim* és el nom d'acció i abstracte corresponent a la II forma.

RMA ho confirma com a usual a l'Orient d'Al-Andalus amb la definició «ordinare»; l'egipci Boqtor n'explica els diferents matisos com «disposer, distribuer, établir, régler, ordonner, mettre en ordre, organiser, rajuster, ranger, réformer, régulariser, accomoder» (Dozy, *Suppl.* II, 688); i Beaussier diu que a Algèria és «disposer en un certain ordre, en sèrie, composer, bien proportionner; organiser; dresser, rédiger une pièce officielle».

Ens bastaria saber que existeix aquest verb per estar segurs que molt o poc es va usar l'abstracte *tanzim*, però de més a més això ens consta especialment, car Beaussier el registra amb el sentit de «disposition en ordre, en sèrie; organisation» i Boqtor en el de «compassement, régularité froide et affectée». Ara bé, la consonant emfàtica dental fricativa o africada *z* de l'àrab clàssic, en el vulgar hispànic es confonia amb la *d*, com ens consta pel caràcter sistemàtic d'aquesta confusió en *PALc.* i en els textos astronòmics alfonsoins, així com en els arabismes hispànics (Steiger, *Contrib.*, 169-173), i de fet així ens ho assegura concretament en aquesta arrel *PALc.*, per bé que en la seva obra no la trobo més que en la VII forma: *andámt* «notar en metro» (= clàss. *anzam*).

D'altra banda quan la síl·laba anterior és tancada o llarga l'hispanoàrab solia traslladar-hi l'accent de la síl·laba última, com és ben conegut, de manera que hem d'esperar que *tanzim* s'hi accentués *tá-*; així mateix